

Besluit van de VR tot wijziging van het Energiebesluit van 19 november 2010, wat betreft de Energiehuizen en de energieleningen. Op 8 juli 2016.

Advies Samenlevingsopbouw, Netwerk tegen armoede & Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting in functie van een 'armoedetoets' september 2016

VOORAF

Samenlevingsopbouw, het Netwerk tegen Armoede en het Steunpunt Armoedebestrijding zijn tevreden betrokken te worden bij het wijzigend besluit. De VEA vroeg om een armoedetoets uit te voeren volgens de regels van de kunst. De regels van de kunst bevatten in de eerste plaats een participatief proces en empirisch onderzoek. Dit vraagt echter meer tijd, zeker gezien de vakantieperiode. Deze nota brengt een aantal elementen aan voor een armoedetoets. Meer tijd en mogelijkheden inzake het betrekken van de doelgroep, via Samenlevingsopbouw en het Netwerk tegen armoede, zouden het proces van de armoedetoets kunnen versterken.

Deze nota werd opgemaakt op basis van:

- werkzaamheden binnen verenigingen waar armen het woord nemen, in het bijzonder verenigingen actief rond thema's wonen, water en energie¹
- werkzaamheden binnen de energiearmoedeprojecten van Samenlevingsopbouw²
- het overleg binnen het Steunpunt Armoedebestrijding in functie van het tweejaarlijks Verslag 2014-2015 rond publieke diensten³.

¹ voor meer info: <http://netwerktegenarmoede.be/standpunt--dossier/wonen-water-en-energie>

² Inspiratiebundel: Wat kan ik doen aan energiearmoede? http://www.samenlevingsopbouw-antwerpenprovincie.be/nl/uploads/publicaties/inspiratiebundel_energie/inspiratiebundel%20energiearmoede.zip

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2015). Publieke diensten en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2014-2015. Brussel.

1. PROBLEEMOMSCHRIJVING

Bij maar liefst één op vijf gezinnen loert energiearmoede om de hoek. Mensen in armoede wonen vaak in de minst kwalitatieve en energieverslindende woningen. Dit kan tot gevolg hebben dat de energiefacturen hoog oplopen. Maatschappelijk kwetsbare gezinnen dreigen hierdoor in schulden te raken (warme energiearmoede) of dreigen zichzelf af te sluiten van energie (koude energiearmoede). Deze laatste groep komt vaak terecht in de verdoken energiearmoede en wordt dus niet weergegeven in de bestaande statistieken.

Net omwille van de (energie)armoedeproblematiek hebben de arme eigenaars en noodkopers niet de financiële mogelijkheden om grote energiebesparende investeringen (vb. *dakisolatie, energiezuinige verwarming en isolerende beglazing*) en de noodzakelijk ondersteunende werken (vb. *dakwerken of plaatsen van radiatoren*) uit te voeren. Er is met andere woorden een belangrijk probleem op het vlak van voorfinanciering.

Naast de arme eigenaars, hebben ook vele huurders ervaring met energiearmoede. Maatschappelijk kwetsbare gezinnen die wachten op een sociale woning en die noodgedwongen op de private huurmarkt zitten, hebben een verhoogde kans op energiearmoede. Vaak leven zij in oude huurwoningen van slechte kwaliteit. Energiefacturen kunnen hoog oplopen en leiden tot betaalproblemen. Ook binnen de sociale huur blijkt woonkwaliteit vaak ondermaats, met (te) hoge energiekosten tot gevolg.

De Vlaamse energieleningen en de Energiehuizen kunnen als instrument ingezet worden in de strijd tegen (energie)armoede. Ze bieden uitgelezen kansen op het vlak van de voorfinanciering van grote energiebesparende investeringen en de noodzakelijke bijkomende werken. Ook de differentiatie van de 0% en de 2% lening is zinvol in het armoedebeleid.

2. BELEIDSDOELSTELLING

De Vlaamse regering stelde zichzelf in haar regeerakkoord tot doel om met haar nieuwe bevoegdheden als gevolg van de 6de staatshervorming maximaal in te zetten op armoedebestrijding.⁴

De Vlaamse Regering wil het Energiebesluit wijzigen wat betreft de Energiehuizen en de energieleningen. Ze omschrijven de wijzigingen beknopt als volgt:

“Mede ter ondersteuning hiervan en met het oog op het bijkomend wegwerken van mogelijke financiële obstakels in deze, wordt het maximaal bedrag van de energielening verhoogd tot 15.000 euro. Het 0%-tarief voor de prioritaire doelgroep blijft behouden. Gekoppeld aan de verhoging van het maximaal te ontfangen bedrag wordt ook de looptijd verhoogd en vastgelegd op maximaal 96 maanden (8 jaar). Voor de energieleningen aan personen die tot de prioritaire doelgroep van de energielening behoren, wordt de looptijd verlengd tot maximaal 120 maanden (10 jaar), teneinde de mensualiteiten te

⁴ *‘De nieuwe Vlaamse bevoegdheden die na de zesde staatshervorming worden geïntegreerd in het Vlaamse beleid en die kunnen fungeren als hefboom in het kader armoedebeleid worden geïdentificeerd en maximaal ingezet in dit kader’. Regeerakkoord Vlaamse regering 2014-2019, p.153*

verlagen t.a.v. de huidige regeling en aldus de financiële draagkracht van de preciaire doelgroep te verhogen.

Bovendien wordt, zoals beslist in de conceptnota "Zonneplan", het instrument van de energieleningen opengesteld voor niet-commerciële instellingen en coöperatieve vennootschappen. Ook zij kunnen voortaan een lening aangaan voor maximum 15.000 euro. De rentevoet bedraagt in dit geval 1% en de looptijd eveneens maximaal 120 maanden (10 jaar). Tevens wordt de prioritaire doelgroep van de energieleningen verruimd: voortaan komen ook alle beschermde afnemers in aanmerking.

Vanaf 1 januari 2019 zullen de Energiehuizen enkel nog leningen kunnen verstrekken aan particulieren die behoren tot de prioritaire doelgroep van de energieleningen.

3. ANALYSE VAN EFFECTEN

3.1. DE ENERGIELENINGEN

3.1.1. Maximale bedragen

De Vlaamse Regering kiest ervoor om de maximale leenbedragen te verhogen tot € 15000. Wij zijn we deze wijziging genegen. Mensen in armoede hebben vaak geen financiële reserves waardoor het maximale leenbedrag van € 10000 soms te weinig was, zeker bij noodzakelijke ondersteunende werken. Door het verhogen van het leenbedrag worden grote energiebesparende investeringen meer haalbaar voor kwetsbare gezinnen.

3.1.2. Maximale looptijden

De Vlaamse Regering wil de looptijden van de Vlaamse energielening verlengen. Voor de particulieren die lenen aan 2% wil men het verlengen tot 96 maanden (8 jaar). Voor de prioritaire doelgroep wil men de maximale looptijd verlengen tot 10 jaar.

Voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen (*zowel zij die behoren tot de 0%-leningen, als tot de 2%leningen*) is dit een goede zaak. Het zorgt ervoor dat de maandelijkse aflossingen aanzienlijk kunnen dalen, waardoor er maandelijks meer beschikbaar gezinsbudget is. Dit is essentieel voor mensen met lage inkomens. Ook zal het de ESCO-dossiers ten goede komen. De verlengde looptijd zorgt er voor dat investeringen met een langere terugverdientijd, makkelijker terug kunnen worden betaald met het uitgespaarde geld. En dit is uiteindelijk waar een ESCO voor staat.

Laat ons toch even opmerken dat deze langere looptijd niet alleen gunstig is voor de prioritaire doelgroep, maar ook voor de particulieren met een lening aan 2%. Bij deze groep zitten nog een groot aantal gezinnen die niet of nauwelijks terecht kunnen bij een commerciële bank. Dit komt omdat de prioritaire doelgroep te eng is afgebakend. In het volgend hoofdstuk gaan we hier op in.

3.1.3. Uitbreiding prioritaire doelgroep

De Vlaamse Regering wil de huidige prioritaire doelgroep uitbreiden met de beschermde klanten.

Deze uitbreiding is een stap in de goede richting, maar tot op heden te klein om van een degelijk armoedebeleid te kunnen spreken. Er zijn veel meer gezinnen die energiearmoede ervaren, denk

o.a. aan de klanten met budgetmeter. De prioritaire doelgroep gelijkschakelen met de doelgroep *'mensen die recht hebben op een sociale woning'* is een minimum om te kunnen spreken van een degelijk armoedebeleid.

Voor particulieren die lenen aan 2% biedt de lening veel kansen. Er zijn namelijk vele gezinnen die niet behoren tot de prioritaire doelgroep, maar tegelijk moeilijk terecht kunnen bij een commerciële bank (vb. gezinnen met vervangingsinkomens). In een volgend punt komen we hierop terug.

3.1.4. Afschaffing van de 2%-lening vanaf 1 januari 2019

De Vlaamse Regering wil de 2%-leningen vanaf 1 januari 2019 afschaffen.

Wij vrezen dat door deze afschaffing de leefbaarheid van de Energiehuizen in het gedrang komt, en op deze manier ook de energielening voor prioritaire doelgroepen ten dode zijn opgeschreven. Wij vragen ernstig onderzoek naar hoe haalbaar deze afschaffing voor de Energiehuizen is. Een verplicht quotum lening aan de prioritaire doelgroep lijkt ons een betere oplossing.

Bovendien wordt het erg belangrijk de doelgroep zo goed mogelijk te omvatten. Ook voor de groep die een inkomen heeft dat zich juist boven de inkomensgrens bevindt, loert energiearmoede vaak om de hoek. Voor deze groep – denk o.a. aan de mensen met vervangingsinkomens, de laagste lonen of de eenoudergezinnen – is de voorfinanciering van de energiebesparende maatregelen bijzonder moeilijk. Ook zet deze groep niet vlug de stap naar een commerciële bank voor een lening van dergelijke ingrepen. De huidige afbakening van de doelgroep is te beperkt; een uitbreiding ervan moet het mogelijk maken om met de Energielening andere groepen die leven in situatie van armoede en bestaansonzekerheid te bereiken.

3.1.5. Subrogatie

De nota over de wijzigingen van het energiebesluit bevat jammer genoeg niets over subrogatie. Nochtans vinden we dit wel terug als actiepunt in het energiearmoedeprogramma (actie 27). Met subrogatie wordt bedoeld dat de bedragen van de premies (voor een bepaald percentage) direct worden verrekend met het leenbedrag. Hierdoor kan de maandelijkse afbetaling gevoelig dalen en zal dit het broodnodige maandelijks beschikbaar budget bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen doen stijgen.

Subrogatie heeft een directe impact op de levensomstandigheden van de gezinnen. Het past ook volledig in het streven van de Vlaamse regering naar een maximale toepassing van een automatische toekenning van rechten. Wij vragen dan ook dat er een systeem van subrogatie wordt opgenomen bij de wijzigingen van het energiebesluit.

3.1.6. Vlaamse energielening als instrument op de private huurmarkt

Wil de energielening zo armoedebestrijdend mogelijk werken, moet ze ook kunnen worden ingezet op de private huurmarkt. De Vlaamse energielening kan hier als een krachtig instrument ingezet worden. Dit verband wordt jammer genoeg niet gelegd bij het wijzigingsbesluit.

De Vlaamse Energielening kan een sterk instrument zijn om de kwaliteit op het onderste segment van de huurmarkt te verbeteren. Dit gaat de strijd tegen armoede rechtstreeks aan, zowel op een preventieve als curatieve manier. Het is zinvol om verhuurders die verhuren op het onderste segment van de huurmarkt onder voorwaarden een 0%-lening aan te bieden. Dit recht op de 0%-lening kan net zoals bij de sociale dakisolatieprojecten geopend worden door de huurder, maar toegekend worden aan de eigenaar. Natuurlijk mits inachtneming van enkele voorwaarden zoals een maximale huurprijs en het verderzetten van de verhuur aan de zittende huurder. Leningen verstrekken aan eigenaars die verhuren via SVK is een eerste stap, maar lang niet voldoende. Bovendien lijkt overleg met de SVK-sector nodig om het instrument ten volle te benutten. Stadsregio Turnhout heeft een dergelijk beleid rond kwaliteitsverbetering op de private huurmarkt. Dit zou perfect overgenomen kunnen worden door de Vlaamse Energielening.

3.1.7. Huishoudelijke toestellen

Dat de prioritaire doelgroep ook kan lenen voor huishoudtoestellen is een zeer goede zaak. Maar in de praktijk verloopt het stroef. Is het systeem voldoende gekend bij de doelgroep, bij de OCMW's en bij andere belanghebbenden? Of is de administratie te zwaar? Een evaluatie kan duidelijke antwoorden bieden.

3.2. DE WERKING VAN DE ENERGIEHUIZEN

3.2.1. Vergoedingen

Een goed werkend Energiehuis is cruciaal. Hoewel de praktijk van regio tot regio erg verschillend is, kunnen we toch niet anders dan vaststellen dat door een gebrek aan personeel, en dus financiering, de Energiehuizen niet in staat zijn om het volledige potentieel uit de Energielening te halen. Zeker niet voor de prioritaire doelgroep. De mogelijkheden voor begeleiding en een integrale aanpak zijn cruciaal voor een voldoende effectiviteit en bereik van de Energielening.

Niet zelden staat een medewerker van een Energiehuis alleen in voor de aanvragen uit vele gemeenten. De medewerker staat dus erg ver van de doelgroep af en moet alles via de telefoon of via mail regelen. Noodgedwongen beperken sommige Energiehuizen zich hierdoor tot het 'financieel afhandelen' van de dossiers. Van enige ontzorging in een bredere zin is geen sprake. En dat is net een essentiële succesfactor om nog meer mensen (uit verschillende bevolkingsgroepen) over de streep te trekken. Zo is er misschien ook nood aan een taakomschrijving voor de ESCO-begeleiding, gebaseerd op de bestaande 'best practices' bij de bestaande Energiehuizen, en een verdere uitwisseling tussen de verschillende Energiehuizen.

Het Vlaamse Energieagentschap heeft interessant cijfermateriaal ter beschikking gesteld inzake bedragen en besteding van de Energielening, ook opgesplitst naar doelgroep en niet-doelgroep. Het zou interessant zijn om ook meer gegevens in te zamelen over de inhoud van de ESCO-begeleiding, juist in functie van de verdere uitbouw (zowel kwantitatief als kwalitatief) van deze begeleiding. Zoals reeds aangebracht zijn de mogelijkheden voor de begeleiding essentieel in het verhaal van de Energielening, en maakt dit de Energielening verschillend van de commerciële producten.

De energielening op zich is in de huidige vorm op de goede weg als instrument. Maar er is dus vooral nood aan een versterking van de organisaties die dit instrument tot bij de doelgroep moet

brengen. De Energiehuizen moeten een upgrade krijgen: meer personeel, dichterbij de mensen met bereikbare kantoren in de steden en gemeenten en duidelijker zichtbaar. Als goede praktijk verwijzen we naar het samenwerkingsverband in de Westhoek, waar voortdurend gezocht wordt naar een schakelwerking tussen hulpverleningsdossiers (OCMW), woonwinkels en gemeente. Een bepaalde vorm van strafmaatregel werkt zelfs stimulerend voor de gemeentebesturen om zo veel mogelijk (doelgroep) dossiers aan te brengen voor de energielening.